

Sygn. akt **V Ca 2377/16**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2017 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie V Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący:	SSO Aleksandra Łaczyńska-Mendakiewicz
Sędziowie:	SO Agnieszka Łukaszuk (spr.) SR (del.) Wiesława Śmich
Protokolant:	protokolant Justyna Szewczak

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. K.

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy - Mokotowa w Warszawie

z dnia 1 lipca 2016 r., sygn. akt I C 2873/15

1. oddała apelację;
2. zasądza od (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz J. K. kwotę 2.400 (dwa tysiące czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.

Sygn. akt V Ca 2377/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 18 sierpnia 2015 r. powód J. K. wniósł o zasądzenie na swoją rzecz od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. kwoty 23 760,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 05 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty, tytułem zwrotu opłaty warunkowej pobranej w oparciu o niedozwolone postanowienie umowne.

W odpowiedzi na pozew pozwany (...) S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości wskazując przy tym, iż zapisy zawarte w umowie i OWU nie stanowią klauzul abuzywnych.

Wyrokiem z dnia 1 lipca 2016 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy – Mokotowa w Warszawie zasądził od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz powoda J. K. kwotę 23.760 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 października 2015 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz

ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty; w pozostałej części powództwo oddalił; orzekł o kosztach postępowania.

Rozstrzygnięcie powyższe zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne poczynione przez Sąd Rejonowy:

Na wniosek powoda J. K. z dnia 28 września 2011 r., w dniu 17 października 2011 r. pomiędzy nim a (...) S.A. z siedzibą w W. została zawarta umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...) Indywidualny Plan Finansowy (...), potwierdzona polisą ubezpieczeniową o nr (...). Powyższa umowa ubezpieczenia na życie została zawarta na podstawie ogólnych warunków ubezpieczenia o oznaczeniu (...) oraz załącznika do ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym o oznaczeniu (...). Oba te dokumenty stanowiły integralną część zawartej umowy. W umowie strony określiły miesięczną częstotliwość opłacania składki, przy czym wysokość składki regularnej określał szczegółowo Harmonogram opłacania Składek Regularnych należnych za pierwsze 10 lat Polisowych, płatnych do 17 dnia każdego miesiąca kalendarzowego. Pierwszy Okres Inwestycji określony został na 15 lat.

W związku z rozwiązaniem ww. umowy ubezpieczenia, (...) dokonał całkowitej wypłaty z rachunku umowy ubezpieczenia potwierdzonej polisą o oznaczeniu (...). Wartość subkonta składek regularnych na dzień 18 marca 2014 r. wynosiła (...) zł z czego pobrana została opłata likwidacyjna w wysokości 500 zł. Dokonując całkowitej wypłaty z rachunków umów ubezpieczenia (...) pobrał opłatę warunkową w kwocie 23 760,00 zł, stanowiącej 99% wartości składek uiszczonych przez powoda w pierwszym roku trwania umowy.

Powód J. K. prowadzi działalność gospodarczą – produkcję wyrobów z tworzyw sztucznych. Przedmiotową umowę ubezpieczenia zawarł bez związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Doradca, który pośredniczył w zawieraniu umowy pomiędzy stronami przedstawił powodowi umowę i dokument zawierający dane do przelewu pierwszej składki, pomógł dokonać alokacji.

Na tle tak ustalonego stanu faktycznego, Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości poza nieznaczną częścią roszczenia o zapłatę odsetek.

W sprawie Sąd dokonał indywidualnej kontroli wzorca umownego, zgodnie z art. 385¹ k.c., przyjmując, że powód jest konsumentem, a pobrana kwota nie stanowiła świadczenia głównego. Zdaniem Sądu Ubezpieczyciel przewidział dla ubezpieczonego swoistą sankcję za zerwanie umowy w pierwszych 15 latach jej trwania, co rażąco narusza interesy klienta i dobre obyczaje, ponieważ następuje w oderwaniu od skali poniesionych kosztów. Sąd Rejonowy wskazał też, że koszty wyliczane obecnie przez stronę pozwaną były niezależne od powoda, nie miał on informacji co do ich wysokości, ani wpływu na ich poniesienie. W konsekwencji Sąd uznał, że kwestionowane zapisy OWU na podstawie, których została pobrana opłata warunkowa nie wiążą powoda, a zatem brak było podstaw do zatrzymania kwoty 23.760,00 zł.

Odnosząc się do roszczenia odsetkowego Sąd Rejonowy wyjaśnił, iż powód nie wykazał, iż przed wszczęciem procesu w niniejszej sprawie doręczył stronie przeciwnej wezwanie do spełnienia świadczenia nienależnego w wysokości dochodzonej pozwem. W ocenie Sądu Rejonowego funkcję wezwania do spełnienia świadczenia może pełnić doręczenie pozwanemu jako podmiotowi zobowiązanemu do zwrotu nienależnego świadczenia odpisu pozwu z załącznikami. W przedmiotowej sprawie, datą tą był dzień 8 października 2015 roku, stąd też Sąd Rejonowy uznał, iż datą od której pozwany pozostawał w opóźnieniu jest dzień 08 października 2015 roku. W pozostałym zakresie roszczenie odsetkowe podlegało oddaleniu.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiódła strona pozwana i zaskarżając je w części, tj. w zakresie pkt. 1 i 3, zarzuciła Sądowi Rejonowemu naruszenie:

1. art. 217 k.p.c. w zw. art. 227 k.p.c, polegające na oddaleniu wniosków- dowodowych obejmujących zestawienia prowizyjne, faktury wystawione przez pośrednika oraz potwierdzenia dokonania przelewów, jak również oświadczenia

pracowników pozwanego (aktuariusza oraz głównej księgowej), stanowiące załączniki do sprzeciwu od nakazu zapłaty, na okoliczności związane z poniesieniem przez pozwanego wydatków związanych z zawarciem i zakończeniem umowy przez Powoda — skutkiem czego Sąd w ogóle nie ustalił zakresu kosztów poniesionych przez pozwanego, co wpłynęło na błędne uznanie, że doszło do naruszenia dobrych obyczajów i interesu powoda, w oderwaniu od rzeczywistych ciężarów (kosztów i ryzyka) poniesionych przez pozwanego;

2. art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. poprzez jego niesłuszne niezastosowanie — tj. uznanie, że postanowienia dotyczące opłaty warunkowej nie kształtują świadczenia głównego powoda na rzecz pozwanego;

3. art. 385¹ § 1 oraz art. 385² k.c. poprzez przyjęcie, przy ustalonym prawidłowo stanie faktycznym, że doszło do naruszenia dobrych obyczajów i rażącego naruszenia interesu konsumenta;

4. art. 385 pkt 12 i 17 k.c. poprzez jego niesłuszne zastosowanie do postanowień umownych przewidujących opłatę warunkową w przedmiotowej umowie;

5. art. 830 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że opłata warunkowa ogranicza ustawowe prawo do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia na życie, w sytuacji, w której postanowienia dotyczące opłaty warunkowej w żadnym zakresie nie kolidują z normą przewidzianą w art. 830 § 1 k.c.;

6. art. 13 ust. 4 pkt 5 DzUbezpU, poprzez przyjęcie, że ubezpieczyciel ma obowiązek wskazywać przeznaczenie środków z konkretnych opłat, pomimo braku takiego obowiązku w ścisłym ustawowym katalogu obowiązków informacyjnych związanych z opłatami i kosztami;

7. art. 18 ust. 2 w zw. z art. 13 ust. 4 pkt 5 DzUbezpU, poprzez przyjęcie, że obowiązek ustalenia wysokości składki na odpowiedniej wysokości nie odnosi się do wysokości opłat w ubezpieczeniu z (...);

Mając na względzie powyższe zarzuty pozwana wniosła o zmianę wyroku i oddalenie powództwa także co do zaskarżonej części oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za pierwszą instancję (w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm prawem przepisanych); zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za II instancję (w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm prawem przepisanych); przeprowadzenie pominiętych dowodów, obejmujących zestawienia prowizyjne, faktury wystawione przez pośrednika oraz potwierdzenia dokonania przelewów, jak również oświadczenia pracowników Pozwanego (aktuariusza oraz głównej księgowej) na okoliczność kosztów związanych z umową zawartą z powodem;

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu, albowiem zarzuty w niej zawarte okazały się niezasadne.

Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy, w zasadniczej części Sąd Okręgowy podziela również ocenę prawną zgłoszonego roszczenia oraz zarzutów stron, dokonaną przez Sąd I Instancji.

Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy przy ocenie materiału dowodowego nie przekroczył granic swobody zakreślonych treścią art. 233 § 1 k.p.c., w sposób kompleksowy poddał analizie zebrany w sprawie materiał dowodowy, a prawidłowość oceny dowodów nie została przez pozwaną skutecznie podważona. W okolicznościach niniejszej sprawy pozwana w żaden sposób nie wykazała, że Sąd Rejonowy w jakimkolwiek stopniu uchybił zasadom logicznego rozumowania, czy też doświadczenia życiowego, dokonując oceny dowodów oraz okoliczności sprawy. Sąd Okręgowy tym samym, jako trafne ocenił rozważenia Sądu Rejonowego, uznając podnoszone przez skarżącą zarzuty za pozbawioną podstaw polemikę z właściwym stanowiskiem Sądu I instancji.

Wskazać należy, że nietrafnie apelujący zarzuca Sądowi Rejonowemu naruszenie art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie dowodów obejmujących zestawienia prowizyjne i inne dokumenty mające świadczyć o wysokości kosztów poniesionych przez pozwanego w związku z wykonywaniem umowy. Wывód apelacji na poparcie powyższych

zarzutów jest chybiony, ponieważ opiera się na błędnym założeniu, że przeprowadzenie przed sądem pierwszej instancji zawnioskowanego dowodu i wykazanie rzeczywistych kosztów poniesionych przez pozwanego w związku z zawarciem przedmiotowej umowy pozwoliłoby uznać, że pozwany rzeczywiście był uprawniony do potrącenia świadczenia w kwocie odpowiadającej poniesionym kosztom. Tymczasem już samo stwierdzenie, wobec rozszerzonej skuteczności orzeczenia SOKiK, że postanowienia dotyczące opłat likwidacyjnych są abuzywne pozwoliło sądowi na zasądzenie kwoty dochodzonej pozwem, w istocie bez konieczności badania przedłożonych dokumentów. Przedstawiają one koszty poniesione przez stronę pozwaną, czemu nikt nie zaprzecza, natomiast wątpliwa jest zasadność całości tych kosztów. Pamiętać też należy, że są to koszty prowadzonej działalności pozwanego, które nie mogą być przerzucane na powoda w całości. Zatem wykazanie faktycznych poniesionych przez pozwanego kosztów zawarcia umowy w żaden sposób nie spowodowałoby uznania pobrania nie wypłaconej powodowi kwoty za zasadne, co powoduje iż przeprowadzenie szczegółowej analizy przedłożonych dokumentów należało uznać za zbędne i nieprzydatne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Brak jest podstaw do przeprowadzania na etapie postępowania sądowego dowodów na okoliczność ustalania wysokości kosztów poniesionych przez pozwanego w ramach realizacji stosunku prawnego z powodem. Pozwana nie może obciążać kontrahenta kosztami, które nie wynikają z zawartej umowy ubezpieczenia, gdyż takie postępowanie pozwanej jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i w sposób rażący narusza interesy konsumenta. Pozwana winna była jako profesjonalista już na etapie formułowania wzorca umownego uwzględnić w nim wyliczenie wszelkich kosztów do jakich ponoszenia zobowiązany byłby ewentualnie powód oraz wskazać w tym wzorcu umownym świadczenie pozwanej, które te koszty by uzasadniało.

Sąd Rejonowy nie dopuścił się również naruszenia prawa materialnego tj. art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. poprzez stwierdzenie abuzywności postanowień OWU odnoszących się do możliwości potrącenia przez strony opłaty warunkowej. Za Sądem pierwszej instancji powtórzyć należy, że unormowania zawarte w Ogólnych warunkach ubezpieczenia, a dotyczące opłaty warunkowej zatrzymywanej przez pozwanego, w przypadku wypowiedzenia umowy w pierwszych 15 latach jej obowiązywania uznać należy za klauzule niedozwolone w myśl art. 385¹ § 1 k.c., co w konsekwencji oznacza konieczność zwrotu przez pozwanego na rzecz powoda zatrzymanej kwoty.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że opłata warunkowa określona zakwestionowanymi postanowieniami nie jest jak chciałby tego apelujący świadczeniem głównym i podlega ocenie pod względem abuzywności. Wprawdzie ustawodawca nie określił, co należy rozumieć przez sformułowanie główne świadczenia stron, ale należy przyjąć, że są to takie elementy konstrukcyjne umowy, bez których uzgodnienia nie doszłoby do jej zawarcia. Innymi słowy chodzi o klauzule regulujące świadczenia typowe dla danego stosunku prawnego, stanowiące te jego elementy, które konstytuują istotę danego porozumienia. Sąd Okręgowy w pełni zgadza się z argumentacją zawartą w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 roku, że brzmienie art. 385¹ k.c. nie pozwala na szeroką interpretację formuły postanowień określających główne świadczenia stron i z tego powodu postuluje się, aby sformułowanie to rozumieć wąsko i wszelkie wątpliwości należy rozstrzygać na rzecz objęcia klauzuli kontrolą merytoryczną. Analizowana w niniejszej sprawie umowa jest umową mieszaną z elementami klasycznego modelu umowy ubezpieczenia na życie i postanowieniami charakterystycznymi dla umów, których celem jest inwestowanie kapitału. Niezależnie od tego, który komponent umowy uznać za przeważający (choć w ocenie Sądu Okręgowego jest to niewątpliwie element inwestycyjny) stwierdzić należy, że zastrzeżenie dopuszczalności pobrania opłaty warunkowej w razie zakończenia stosunku prawnego w okresie przewidzianym w umowie nie stanowi elementu bez którego stosunek ten nie mógłby zaistnieć. Na tle przedstawionego do oceny stosunku prawnego takimi postanowieniami są ze strony pozwanego - świadczenie ochrony ubezpieczeniowej i spełnienie świadczenia w określonej wysokości w razie zajścia określonego w umowie zdarzenia, a także inwestowanie zgromadzonych środków w jednostki uczestnictwa ubezpieczeniowych funduszy inwestycyjnych oraz – ze strony powoda – zapłata ekwiwalentu za świadczone przez pozwanego usługi. Opłata warunkowa ma zaś charakter świadczenia ubocznego – powstającego w przypadku przedwczesnego rozwiązania umowy, co przecież nie musi nastąpić. Brak jest jakichkolwiek podstaw do uznania, że

opłata warunkowa stanowi umówione przez strony wynagrodzenie. Umówionym świadczeniem głównym ze strony powoda w niniejszym stosunku była jak wskazano składka ubezpieczeniowa.

Jak słusznie wskazał Sąd I instancji opłata warunkowa stanowiła sankcję za rezygnację przez powoda z kontynuowania umowy, bez powiązania jej z realnie poniesionymi przez stronę pozwaną wydatkami i wartością posiadanych przez powoda jednostek uczestnictwa. Zdaniem Sądu Okręgowego w sytuacji, gdy w chwili zawarcia umowy z powodem strona pozwana w sposób nieprecyzyjny określiła, co składa się na rzeczoną opłatę warunkową, zaś powód nie miał wpływu na ustalenie jej wysokości, to pobrana opłata warunkowa w wysokości 99 % środków wypłaconych z subkonta składek regularnych była wygórowana i rażąco naruszająca interesy powoda. Nie ulega wątpliwości, że pozwany pokrywał własne koszty w również w ramach innych opłat pobieranych na podstawie ogólnych warunków ubezpieczenia, tj. np. opłaty wstępnej, opłaty za zarządzanie, czy opłaty administracyjnej. Zatem dochodzenie przez niego kosztów powstających przy zawarciu umowy, tj. kosztów akwizycji, czy wystawienia polisy po wygaśnięciu stosunku prawnego łączącego strony, nie znajduje uzasadnienia. Ponadto wskazać należy, iż zawierając umowę ze stroną pozwaną powód nie miał wiedzy na temat wysokości prowizji wypłaconej przez pozwanego pośrednikowi ubezpieczeniowemu wprowadzającemu na rynek jego produkty, nie może więc być zobligowana do zwrotu tejże prowizji. Ponadto koszty prowizji agenta ubezpieczeniowego zaliczają się do kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, winny więc obciążać jedynie przedsiębiorcę.

Powyższej oceny nie zmienia fakt, że art. 13 ustawy o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 950 j.t. ze zm.) nakazywał ubezpieczycielowi określenie w umowie zasad ustalania wysokości kosztów oraz wszelkich innych obciążeń potrącanych ze składek ubezpieczeniowych lub z ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego. Okoliczność, że ustawodawca wymaga, by podmiot prowadzący działalność ubezpieczeniową zawarł w umowie określone zapisy nie oznacza, że jest to świadczenie główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Wbrew twierdzeniom pozwanego podstawą do obciążania konsumenta całością kosztów prowadzonej działalności gospodarczej w przypadku rozwiązania umowy nie może być również przepis art. 18 ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Przepis ten stanowi o obowiązku dokonania takiej kalkulacji składki, by umożliwiała ona wykonanie wszystkich zobowiązań i pokrycie kosztów działalności ubezpieczeniowej zakładu ubezpieczeń. Strona pozwana nie może jednak wbrew treści cytowanej ustawy przenosić ryzyka działalności na konsumenta w swoistej sankcji za wcześniejsze rozwiązanie umowy.

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd I instancji dokonał więc prawidłowej wykładni przepisów materialnych i zastosował je w sposób prawidłowy. Wskazać należy, że konsument zawierając z przedsiębiorcą umowę musi mieć pewność łączących strony postanowień umowy, mieć jasność i świadomość przysługujących mu praw jak również ciążących na nim obowiązków. Warunki, w których powstają po stronie konsumenta prawa i obowiązki muszą być jasno sprecyzowane. Konsument nie może być w trakcie realizowania umowy zaskakiwany w szczególności nakładaniem na niego obowiązku zwrotu pewnych kwot, których wyliczenie nasuwa wątpliwości. Brak precyzji i dokładności formułowania postanowień umowy jest również przesłanką uznania ich sprzeczności z dobrymi obyczajami i może stanowić o rażącym naruszeniu praw konsumenta (por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 maja 2015 r. VI ACa 849/14). Postanowienie umowne kształtujące opłatę warunkową na poziomie 99 % wartości rachunku jaką obciążony został powód w okolicznościach faktycznych przedmiotowej sprawy na skutek wcześniejszego rozwiązania umowy stanowi więc jak słusznie wskazał i prawidłowo uzasadnił Sąd Rejonowy niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c.

Mając na względzie powyższe Sąd Okręgowy oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c., o kosztach postępowania odwoławczego rozstrzygając na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych